

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

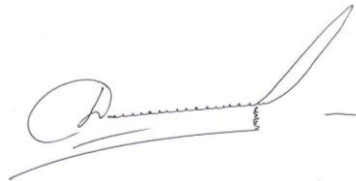
ДАРМОГРАЙ ПЕТРО ВАЛЕРІЙОВИЧ

УДК [378.635.5:343.83]:005.336.2(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ
УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Хмельницький – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Академії Державної пенітенціарної служби, Міністерство юстиції України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент
Тогочинський Олексій Михайлович,
Академія Державної пенітенціарної служби, ректор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Діденко Олександр Васильович,
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, завідувач кафедри педагогіки та соціально-економічних дисциплін;

кандидат педагогічних наук, професор
Безносок Олександр Олексійович,
Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, старший науковий співробітник.

Захист відбудеться «29» червня 2017 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.145.01 у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії за адресою: зала засідань, вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії за адресою: вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013; та на сайті академії за адресою: www.kgra.km.ua.

Автореферат розісланий «27» травня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б. С. Крищук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зміни в пенітенціарній системі України, що відбуваються нині, наближення її до європейських стандартів обумовили потребу в пошуку нових підходів до відбору й підготовки кадрів. Поліпшення кадрового забезпечення органів пенітенціарної системи визначено одним із основних напрямів її реформування. Про це свідчить низка нормативно-правових актів, що регламентують підготовку пенітенціарного персоналу, зокрема Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», Концепція реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, а також постанови Кабінету Міністрів України. Окрім того, пенітенціарна система України до 2011 р. не мала відомчих навчальних закладів. Лише 17 березня 2011 р. за розпорядженням Кабінету Міністрів України № 201 та наказом Голови Державної пенітенціарної служби України (далі – ДПтС України) було створено Інститут кримінально-виконавчої служби, а 21 жовтня 2015 р. відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України № 1111-р утворено Академію Державної пенітенціарної служби.

Значимість діяльності представників ДПтС України обумовлена тим, що вони покликані убезпечити суспільство від злочинців, захистити громадян від виявів агресії, насилля, пограбувань, убивств тощо. Складний характер професійної діяльності, ускладнення завдань, що їх виконують офіцери ДПтС України, зростання відповідальності за життя та здоров'я осіб, які відбувають покарання, зумовлюють об'єктивну потребу в удосконаленні системи професійної підготовки зазначеної категорії фахівців. Саме від рівня їхньої професійної компетентності, уміння швидко та правильно орієнтуватись у складних ситуаціях службово-професійної діяльності, приймати нестандартні рішення значною мірою залежить успішність виконання поставлених перед ДПтС України завдань та рівень безпеки громадян.

Водночас практика щоденної діяльності ДПтС України, а також результати атестації офіцерів першого року служби свідчать про тенденцію до зниження рівня їхньої професійної компетентності. Непоодинокими є випадки професійної деформації представників ДПтС України, обумовлені недостатнім рівнем сформованості в них необхідних знань, умінь і навичок – складників професійної компетентності. Результати аналізу відгуків на випускників ВНЗ, які впродовж року виконували обов'язки на первинних посадах у підрозділах і установах ДПтС України вказують на те, що лише в 37,8 % професійна компетентність є на високому рівні.

Важливе значення має й теоретичний аспект вирішення проблеми: суттєво зросла увага вчених до пенітенціарної тематики, що свідчить про розуміння ролі, яку відіграє інститут виконання покарань у боротьбі зі злочинністю. Зокрема, юристи О. Григор'єв, О. Макаренко, О. Неалов, Н. Сиза, Ю. Соцький та ін. досліджують особливості розвитку пенітенціарної теорії та практики дореволюційного періоду, А. Галай, М. Яцишин, Д. Ягунов та ін. – організаційно-правові засади і правозастосовчу практику пенітенціарної системи.

У педагогіці концептуальні засади підготовки персоналу органів кримінально-виконавчої системи розробляли О. Безносок, І. Іваньков, М. Клімов, В. Синьов та ін. Окремі аспекти формування професійної компетентності фахівців правоохоронних органів вивчають О. Діденко, О. Євсюков, О. Коба, О. Коровкін, Н. Логінова, І. Овсянніков, О. Тогочинський, Т. Трегубенко та ін. Безпосередньо підготовку персоналу органів кримінально-виконавчої служби на основі компетентнісного підходу розглядали Ю. Гагарін (формування готовності співробітників виправних установ до виховної роботи із засудженими), В. Костенко (формування професійної компетентності молодшого начальницького складу кримінально-виконавчих установ), А. Хасіятуллін (розвиток професійно-правової компетентності офіцерів виховних колоній).

Водночас комплексного дослідження проблеми формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України на сьогодні немає. Зокрема, не обґрунтовано педагогічних умов її формування в курсантів під час навчання у ВНЗ, не розроблено структурно-функціональної моделі формування професійної компетентності, критеріїв та показників її сформованості, немає цілісного науково-методичного забезпечення процесу формування професійної компетентності з урахуванням сучасних умов діяльності ДПтС України.

Потребують також розв'язання *суперечності*, які виявлено в результаті аналізу теорії та практики професійної підготовки офіцерів ДПтС України, зокрема між:

- вимогами до рівня професійної компетентності майбутніх офіцерів та обмеженими можливостями її формування при використанні традиційних підходів і моделей фахової підготовки;

- зростанням вимог суспільства до якості професійної підготовки офіцерів, зумовлених особливостями професійної діяльності в сучасних умовах, і недостатністю методологічної та методичної бази для забезпечення цих вимог;

- змістом фахової підготовки курсантів і завданнями, визначеними в нормативно-правових документах, щодо потреби високого рівня фахової підготовки офіцерів ДПтС України.

Таким чином, потреба вдосконалення підготовки майбутніх офіцерів ДПтС України, теоретична і практична значущість вирішення проблеми, її недостатня розробленість, а також наявні суперечності зумовили вибір теми дисертації **«Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України у процесі фахової підготовки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної діяльності кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка та Національної академії внутрішніх справ. Роль здобувача при цьому полягає у визначенні сутності, змісту і структури професійної компетентності офіцерів Державної пенітенціарної служби України, а також діагностичного інструментарію для з'ясування стану її сформованості.

Тему дисертації затверджено вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 9 від 29.05.2012 р.) та узгоджено в Міжвідомчій

раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 7 від 25.09.2012 р.).

Мета дослідження – визначити, обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України та розробити структурно-функціональну модель цього процесу.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. З'ясувати сутність, особливості змісту та структуру професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України.

2. Визначити критерії, показники, охарактеризувати рівні та з'ясувати стан сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України.

3. Обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України у процесі фахової підготовки.

4. Розробити структурно-функціональну модель формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України у процесі фахової підготовки.

5. Розробити методичні рекомендації науково-педагогічному складу щодо формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України у процесі фахової підготовки.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України.

Предмет дослідження – педагогічні умови та структурно-функціональна модель формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України у процесі фахової підготовки.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України буде результативним за таких педагогічних умов: урахування вимог компетентнісного підходу та особливостей управлінської службової діяльності офіцера пенітенціарної служби при організації фахової підготовки; конструювання змісту фахової підготовки на основі системи професійних, правових і гуманістичних ціннісних пріоритетів; забезпечення розвитку комунікативних професійних умінь і навичок дій майбутніх офіцерів пенітенціарної служби в повсякденних і конфліктних ситуаціях; активізація самостійної роботи курсантів під час планових занять та самостійної підготовки шляхом застосування навчально-методичного забезпечення дослідницького типу.

Відповідно до поставлених завдань було використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – ретроспективний і порівняльний аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукової літератури, навчально-методичної документації та досвіду професійної підготовки для з'ясування стану вивчення проблеми дослідження в педагогічній теорії та практиці, а також для визначення змісту та структури професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України й обґрунтування педагогічних умов формування цієї властивості;

моделювання – для розробки структурно-функціональної моделі формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України у процесі фахової підготовки; *емпіричні* – анкетування, тестування, інтерв'ювання, бесіди, педагогічне спостереження, аналіз результатів навчальної діяльності – для визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України; метод експертних оцінок – для діагностики стану сформованості професійної компетентності офіцерів пенітенціарної служби, виявлення недоліків у навчальному процесі та чинників, що впливають на її формування; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) для перевірки гіпотези й педагогічних умов формування професійної компетентності в майбутніх офіцерів ДПтС України; *математичної статистики* – критерій Колмогорова-Смірнова та критерій Пірсона – для виявлення відмінностей у розподілі емпіричних рядів, порівняння вибірки, які мають альтернативні ознаки, а також оцінювання вірогідності кореляції між цими ознаками.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому що:

– *уперше* обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності в майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України (урахування вимог компетентнісного підходу та особливостей управлінської службової діяльності офіцера пенітенціарної служби при організації фахової підготовки; конструювання змісту фахової підготовки на основі системи професійних, правових і гуманістичних ціннісних пріоритетів; забезпечення розвитку комунікативних професійних умінь і навичок дій майбутніх офіцерів пенітенціарної служби в повсякденних і конфліктних ситуаціях; активізація самостійної роботи курсантів під час планових занять та самостійної підготовки шляхом застосування навчально-методичного забезпечення дослідницького типу) та розроблено структурно-функціональну модель цього процесу, яка містить цільовий, індивідуально-професійний, змістово-організаційний та оцінно-результативний блоки;

– *удосконалено* діагностичний апарат для з'ясування стану сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України за рахунок використання критеріїв (особистісного, когнітивного та діяльнісного), відповідних їм показників, а також характеристики рівнів (низького, середнього та високого);

– *подальшого розвитку* набули наукові уявлення про сутність поняття «професійна компетентність офіцера пенітенціарної служби» (інтегративна особистісна властивість, що охоплює їхні цінності, прагнення та мотиви професійної діяльності, правові, управлінські, спеціальні, психолого-педагогічні й комунікативні знання, уміння й навички, професійно важливі якості та дозволяє ефективно організовувати діяльність установи виконання покарань і взаємодіяти із внутрішнім та зовнішнім середовищем), його зміст і структуру (ціннісно-особистісний, когнітивно-змістовий та діялісно-рефлексивний компоненти), а також теоретичні й методичні аспекти професійної підготовки майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що розроблено методичні рекомендації науково-педагогічному складу щодо формування професійної компетентності офіцерів Державної пенітенціарної служби України. Авторське навчально-методичне забезпечення дослідницького типу, а також форми й методи підготовки майбутніх офіцерів використано для вдосконалення методики викладання навчальних дисциплін гуманітарного і професійно орієнтованого циклів («Пенітенціарна педагогіка», «Кримінально-виконавче право», «Пенітенціарна політика та пенітенціарна система України», «Виконання покарань в установах виконання покарань», «Забезпечення режиму в установах виконання покарань»).

Отримані результати дослідження можуть бути використані: науково-педагогічним складом для формування професійної компетентності офіцерів пенітенціарної служби; офіцерами Державної пенітенціарної служби при вивченні навчальних дисциплін «Філософія», «Пенітенціарна педагогіка», «Кримінально-виконавче право», «Пенітенціарна політика та пенітенціарна система України», «Виконання покарань в установах виконання покарань», «Забезпечення режиму в установах виконання покарань», «Діяльність персоналу кримінально-виконавчої служби» та ін. для формування окремих компонентів професійної компетентності й розвитку організаційних, управлінських та комунікативних навичок; у системі професійної підготовки представників правоохоронних органів та інших військових формувань.

Згодом результати дослідження, за умов адаптації розроблених матеріалів до освітнього процесу, можуть бути використані для проведення занять із професійної підготовки з різними категоріями працівників правоохоронних органів, на курсах перепідготовки і підвищення кваліфікації.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Академії Державної пенітенціарної служби (акт про впровадження від 21.10.2016 р.), Дніпровського центру підвищення кваліфікації персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (акт про впровадження від 02.11.2016 р.), Державної установи «Павлоградська виправна колонія (№ 142)» (довідка про впровадження від 28.11.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. В опублікованій у співавторстві статті [3] особистий внесок здобувача полягає у визначенні методичних рекомендацій викладачам дисциплін професійно орієнтованого циклу щодо формування в майбутніх офіцерів ДПтС України професійної компетентності у процесі вивчення фахових дисциплін.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідалися на наукових і науково-практичних конференціях різного рівня, серед яких: *міжнародні* – «Сучасний соціокультурний простір 2015» (Київ, 2015), «Сучасна система освіти і виховання: досвід минулого – погляд у майбутнє» (Київ, 2015), «Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)» (Львів, 2015), «Пріоритетні наукові напрями педагогіки і психології: від теорії до практики» (Харків, 2015), «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький,

2015); *всеукраїнські* – «Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України» (Хмельницький, 2014, 2015).

Публікації. Результати дисертації висвітлено в 15 публікаціях автора (14 – одноосібні), з яких 7 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема, 1 публікація у вітчизняному науковому фаховому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз), 8 – апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (189 найменувань, з них 10 – іноземними мовами) та 17 додатків на 51 сторінці. Загальний обсяг дисертації становить 264 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 190 сторінках. Роботу ілюстровано 2 рисунками та 20 таблицями.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; указано її зв'язок із науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи та гіпотезу дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів; подано відомості про впровадження, апробацію та опублікування результатів дослідження; описано структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «Теоретичні основи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України» – висвітлено генезу професійної підготовки фахівців пенітенціарної системи в історико-ретроспективному та компаративістському аспектах, розкрито сутність, особливості змісту та структуру поняття «професійна компетентність майбутніх офіцерів ДПтС України», охарактеризовано особистісно-професійні вимоги до офіцерів ДПтС України та особливості їхньої професійної діяльності.

З'ясовано, що проблему формування професійної компетентності в представників пенітенціарної служби вчені почали досліджувати з останньої третини ХІХ ст. У межах філософських, правових і педагогічних досліджень концептуальні ідеї щодо підготовки пенітенціарного персоналу розробляли О. Кістяківський, М. Лучинський, С. Познишев, І. Фойницький та ін. Учені вказували на потребу підготовки персоналу до роботи у в'язницях, підвищення рівня їхньої загальної та професійної освіти. На початку ХХ ст. важливим етапом стало створення курсів (спецшкіл) підготовки пенітенціарного персоналу. У радянські часи важливим досягненням у цій сфері слід назвати розробки вчених, які працювали в галузі «виправно-трудова педагогіка», зокрема П. Люблінського, Б. Утевського, Е. Ширвіндта та А. Макаренка. Нині дослідники вивчають проблеми становлення пенітенціарної системи в історичному, правовому та психолого-педагогічному аспектах.

Урахування досліджень з проблем компетентнісного підходу до організації професійної підготовки (В. Байденко, Е. Зеєр, І. Зимня, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторської), а також особливостей професійної діяльності офіцерів ДПтС України (зумовленість професійної діяльності завданнями установ виконання покарань; правоохоронний характер

служби в ДПтС України; наявність особливих службових повноважень, прав й обов'язків застосовувати владу від імені закону; багатофункціональність та різноспрямованість видів діяльності в установах виконання покарань; екстремальність умов професійної діяльності та ін.) дозволили визначити професійну компетентність офіцера ДПтС України як *інтегративну особистісну властивість, що охоплює цінності, прагнення та мотиви професійної діяльності, правові, управлінські, спеціальні, психолого-педагогічні й комунікативні знання, уміння і навички, професійно важливі якості та дозволяє ефективно організувати діяльність установи виконання покарань і взаємодіяти із внутрішнім та зовнішнім середовищем*. Структурно професійна компетентність офіцерів ДПтС України складається з ціннісно-особистісного (ціннісні установки щодо професійної діяльності, внутрішня мотивація, потреби та емоційне налаштування особистості на професійну діяльність, особистісні якості, потрібні для виконання завдань професійної діяльності), когнітивно-змістового (знання з професійної сфери, які є основою вмій і навичок) та діяльнісно-рефлексивного (оволодіння стандартними діями й способами професійної діяльності, а також службовий досвід) компонентів. Професійна компетентність офіцерів ДПтС України є необхідною передумовою їхньої успішної професійної діяльності та роботи установ виконання покарань.

У другому розділі – «Організаційні та педагогічні засади формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України у процесі фахової підготовки» – розкрито методика виконання дослідно-експериментальної роботи, уточнено критерії, визначено показники й охарактеризовано рівні сформованості професійної компетентності, подано результати констатувального експерименту, а також обґрунтовано педагогічні умови та представлено структурно-функціональну модель формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України.

Дослідно-експериментальну роботу було організовано впродовж трьох взаємопов'язаних етапів. Перший етап (вересень 2009 р. – квітень 2012 р.) передбачав вивчення філософської, юридичної, психологічної, педагогічної літератури з проблем формування професійної компетентності в представників пенітенціарних установ та визначення діагностичного апарату. Під час другого етапу (травень 2012 р. – травень 2015 р.) проведено констатувальний експеримент, здійснено обґрунтування педагогічних умов формування професійної компетентності та їхню експериментальну перевірку (формувальний експеримент). Третій етап (червень 2015 р. – березень 2016 р.) передбачав корегування основних положень дослідження, узагальнення й систематизацію його матеріалів.

Із урахуванням наукових напрацювань учених (О. Волков, Ю. Гагарін, О. Євсюков, О. Коба, О. Коровкін, В. Костенко, М. Поліщук та ін.), вимог нормативних документів, а також специфіки професійної діяльності офіцерів ДПтС України визначено такі критерії та відповідні показники професійної компетентності: особистісний (розуміння суспільного значення та цінності професійної діяльності офіцера ДПтС України; інтерес до різних аспектів

професійної діяльності та особливостей організації роботи установ виконання покарань; сформованість професійно необхідних якостей), когнітивний (знання загальних особливостей організації вирішення завдань професійної діяльності в установах виконання покарань, основних норм кримінально-виконавчого права; знання психологічної структури особистості засуджених, особливостей колективів засуджених та їхніх психологічних характеристик; швидкість і гнучкість мислення, здатність працювати з різноманітними джерелами інформації) та діяльнісний (організаційні й управлінські вміння і навички; уміння встановлювати міжособистісні контакти; уміння здійснювати цілісний аналіз своєї діяльності; емоційна стійкість у конфліктних ситуаціях). З огляду на характер професійної діяльності офіцерів ДПтС України і результатів аналізу наукової літератури виділено три рівні сформованості їхньої професійної компетентності: високий, середній та низький.

З використанням зазначеного діагностичного апарату з'ясовано стан сформованості професійної компетентності в курсантів. У констатувальному етапі педагогічного експерименту брали участь 187 курсантів різних курсів юридичного і психологічного факультетів Інституту кримінально-виконавчої служби Національної академії внутрішніх справ України. Установлено, що високий рівень сформованості професійної компетентності характерний лише для 19,54 % курсантів. Переважна більшість курсантів перебуває на середньому (48,27 %) та низькому (32,18 %) рівнях. Такий стан засвідчив потребу визначення й обґрунтування педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України.

Педагогічні умови було визначено за результатами аналізу науково-педагогічної літератури, стану практики підготовки майбутніх офіцерів ДПтС України та експертної оцінки. Першу педагогічну умову – *урахування вимог компетентнісного підходу та особливостей управлінської службової діяльності офіцера ДПтС України при організації фахової підготовки* – сформульовано на основі компетентнісної парадигми організації професійної підготовки майбутніх фахівців (О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, В. Розанова, О. Савченко, С. Трубочова та ін.). Другу педагогічну умову – *конструювання змісту фахової підготовки на основі системи професійних, правових і гуманістичних ціннісних пріоритетів* – обґрунтовано з урахуванням положень діяльнісного підходу про те, що першочерговою ланкою при формуванні вмінь і навичок є надання суб'єктам навчання потрібних знань (М. Д'яченко, Л. Кандибович, І. Котова, Є. Шиянов та ін.), досліджень щодо значення ціннісної основи діяльності правоохоронця, його професійного світогляду (А. Брушлинський, Є. Левін, В. Сергєєва, С. Сливка та ін.). Третю педагогічну умову – *забезпечення розвитку комунікативних професійних умінь і навичок, дій майбутніх офіцерів ДПтС України в повсякденних і конфліктних ситуаціях* – упроваджували з урахуванням положень комунікативного підходу про важливість комунікативних умінь і навичок офіцера ДПтС України, сформованості відповідного стилю взаємин із засудженими (Дж. Алдерсон, С. Клименко, Е. Койл, З. Сміт та ін.). Четверту педагогічну умову – *активізація самотійної роботи курсантів під час планових занять та*

самостійної підготовки шляхом застосування навчально-методичного забезпечення дослідницького типу – обґрунтовано на основі положень діяльнісного підходу про важливість розвитку здатності до самостійного вирішення складних завдань професійної діяльності (І. Лернер, В. Синьов, М. Скаткін та ін.).

З'ясовано, що формування професійної компетентності є педагогічним процесом цілеспрямованої взаємодії педагогічного колективу ВНЗ із курсантами для підвищення рівня їхніх знань, умінь і навичок, розвитку якостей, потрібних для професійної діяльності в установах виконання покарань. Формування професійної компетентності в курсантів передбачає насамперед розширення їхнього службового досвіду професійної діяльності в установах виконання покарань. Для належної організації роботи в цьому напрямі важливе значення мало використання структурно-функціональної моделі, яка є системою, що охоплює мету й завдання, методологічну основу (принципи функціонування), умови перебігу технологічного процесу, зміст роботи, механізми взаємодії, прийоми й способи досягнення мети та результат. Структурними блоками моделі є: цільовий, індивідуально-професійний, змістово-організаційний та оцінно-результативний (рис. 1).

У третьому розділі – «Дослідно-експериментальна робота з формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України у процесі фахової підготовки» – розкрито зміст і методіку формувального етапу експерименту, подано його результати та проаналізовано дієвість педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС У.

Для перевірки гіпотези дослідження було проведено формувальний етап експерименту (вересень 2012 р. – травень 2015 р.). У ньому брали участь 192 курсанти 2–4 курсів юридичного та психологічного факультетів Інституту кримінально-виконавчої служби Національної академії внутрішніх справ України (м. Київ).

Виявлено, що переважна більшість курсантів (від 68,08 % до 71,42 %) на початку експерименту мали низький рівень сформованості професійної компетентності. Кількість курсантів з середнім рівнем сформованості професійної компетентності становила від 18,36 % до 20,21 %, з високим рівнем – від 10,20 % до 11,70 %.

У процесі формувального етапу педагогічного експерименту в експериментальній групі було впроваджено педагогічні умови та структурно-функціональну модель формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС У. Перша умова передбачала врахування вимог компетентнісного підходу та особливостей управлінської службової діяльності офіцера ДПтС України при організації фахової підготовки.

Для цього перед організацією експериментальної роботи на основі компетентнісного підходу було визначено потрібні освітні результати професійної підготовки з урахуванням особливостей професійної діяльності

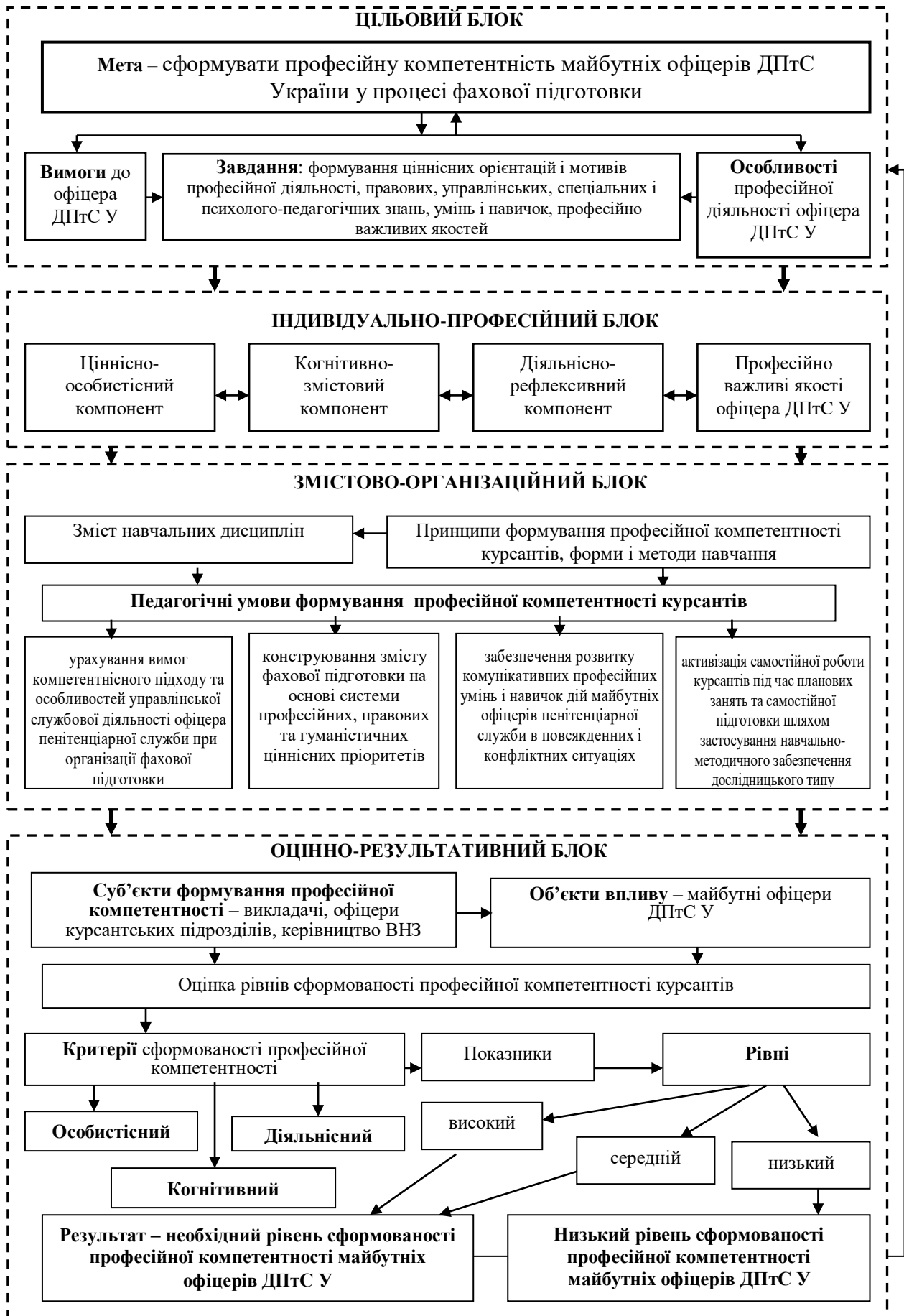

Рис. 1 Структурно-функціональна модель формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України

офіцерів ДПтС України, зокрема її поліфункціонального характеру (різноманітність видів діяльності: кримінально-виконавча, соціально-педагогічна, аналітична, оперативно-розшукова, а також діяльність з організації праці засуджених), визначено сукупність знань, якими повинен володіти офіцер ДПтС України, умінь і навичок з вирішення комплексу узагальнених завдань професійної діяльності. Із урахуванням мети й завдань фахової підготовки було розроблено навчально-методичне забезпечення навчальних дисциплін «Філософія», «Релігієзнавство», «Пенітенціарна педагогіка», «Пенітенціарна психологія», «Історія та теорія пенітенціарії», «Кримінально-виконавче право», «Пенітенціарна політика та пенітенціарна система України», «Виконання покарань в установах виконання покарань», «Забезпечення режиму в установах виконання покарань», «Діяльність персоналу кримінально-виконавчої служби» та «Управління в кримінально-виконавчій службі», підібрано відповідні матеріали для проведення занять, зокрема розроблено ситуативні, проблемні та дослідницькі завдання, необхідні для формування в курсантів професійних, правових і гуманістичних ціннісних пріоритетів, розвитку в них комунікативних професійних умінь і навичок дій у повсякденних і конфліктних ситуаціях. Використання методів аналізу конкретних ситуацій та вирішення пізнавальних і дослідницьких завдань дозволило сформувати в курсантів позитивне ставлення до професійної діяльності, своїх управлінських функцій, забезпечити набуття ними відповідного досвіду цілепокладання й планування при вирішенні професійних завдань.

Друга педагогічна умова стосувалася конструювання змісту фахової підготовки на основі системи професійних, правових і гуманістичних ціннісних пріоритетів. Оскільки результативність професійної діяльності офіцера ДПтС України багато в чому визначається характером його особистісних моральних ціннісних орієнтацій, було використано насамперед потенціал таких навчальних дисциплін, як «Філософія» і «Релігієзнавство». Тематику цих дисциплін було доповнено питаннями, важливими для офіцера ДПтС України. Філософський аналіз професійно-правової діяльності охоплював різні аспекти формування світогляду майбутніх офіцерів ДПтС України, специфіки вибору ними моральних пріоритетів, прийняття правових цінностей, норм права, відповідного способу життя, мислення, системи норм і цінностей. Особливу увагу було спрямовано на питання щодо особливостей світогляду засуджених, практичного змісту філософії в діяльності офіцера ДПтС України, місце етики в системі професійної підготовки, роль релігії у вихованні засуджених та ін.

Використання проблемних методів щодо вибору відносин, стратегії поведінки та загалом життєвої стратегії дозволило навчити курсантів осмислювати світоглядні проблеми, розуміти суперечності буття та життєвої перспективи. Розглядаючи у філософському розумінні територію пенітенціарної установи як арену боротьби світоглядів (суспільного й злочинного), протистояння загальнолюдських цінностей і злочинних установок, курсанти вчилися розвивати позитивний погляд на життєві процеси і явища, системно вирішувати особистісні проблеми, розуміти поточну ситуацію як етап розвитку, кризи або розпаду.

Вивчення філософських аспектів професійної діяльності дозволило розширити в курсантів перелік правових цінностей, розвинути в них системне бачення категорій вини та покарання, розуміння вибору життєвої стратегії та виробити загальний алгоритм належного впливу на особистість засуджених.

Третя педагогічна умова передбачала забезпечення розвитку комунікативних професійних умінь і навичок дій майбутніх офіцерів ДПтС України в повсякденних і конфліктних ситуаціях. Для цього при вивченні курсантами всіх згаданих навчальних дисциплін було передбачено за допомогою методів інтерактивного навчання звертати увагу на комунікативний аспект їхньої майбутньої діяльності. Зокрема, за допомогою методу дискусії курсанти вчилися розмірковувати, знаходити варіанти відповідей на складні питання, обирати аргументи, набувати досвіду встановлення контакту, взаємозалежних ціннісно-змістовних відносин зі світом, людьми й собою – досвід діалогічної пізнавальної діяльності, соціально-моральних комунікативних відносин і самопізнання. Участь курсантів у ділових іграх сприяла відпрацюванню вмій і навичок здійснювати індивідуально-виховний вплив на засуджених у процесі індивідуально-виховної роботи, навчанню налагоджувати контакт із представниками різних вікових, професійних, культурних, етнічних груп, а також з особами, що мають непередбачуваний психічний стан, утіленню в практику комунікативних умінь і навичок у ситуації конфлікту.

Загалом курсанти засвоювали, що офіцер ДПтС України для ефективного виконання завдань професійної діяльності повинен не тільки віддавати накази, але й часто пояснювати, доводити, переконувати, використовувати мовні та мовленнєві засоби як інструменти мислення і переконання, ефективного управлінського впливу.

Четверта педагогічна умова формування професійної компетентності в майбутніх офіцерів ДПтС України передбачала активізацію самостійної роботи курсантів під час планових занять та самостійної підготовки шляхом застосування навчально-методичного забезпечення дослідницького типу. При його створенні було враховано вимоги освітньо-кваліфікаційного рівня, тематику робочих програм, логіку вивчення матеріалу й обсяг необхідних понять, що їх мали засвоїти курсанти. Загалом навчально-матеріальне забезпечення самостійної роботи курсантів містило інформаційні матеріали (ключова інформація з теми самостійної роботи, що поглиблювала базову навчальну інформацію), матеріали для поточного та підсумкового контролю, комплект завдань для самостійної роботи та методичні вказівки для курсантів щодо виконання окремих завдань (пояснення, опорні схеми та критерії правильного виконання завдань). При виконанні таких завдань курсанти, перебуваючи в позиції дослідника, що виробляє власні правові рішення, аналізує критерії їхнього оцінювання, вчилися працювати з інформацією, аналізувати та логічно впорядковувати, розпізнавати її засоби й види, планувати й організовувати роботу з джерелами. Виконання курсантами практичних завдань під час самостійної роботи допомогло їм краще осмислити програмний матеріал, стимулювало їхню пізнавальну активність, мотивувало до вироблення власної правової позиції.

Повторний вимір сформованості професійної компетентності, проведений після закінчення формуального етапу педагогічного експерименту, засвідчив, що після впровадження запропонованих моделі та педагогічних умов кількість курсантів у ЕГ із низьким рівнем зменшилася на 46,64 %, водночас у КГ – на 26,61 % (до експерименту в КГ і ЕГ була приблизно однакова частка курсантів з низьким рівнем професійної компетентності). Одночасно після формуального етапу експерименту в ЕГ зросла кількість курсантів із високим (на 25,83 %) і середнім (на 20,37 %) рівнями сформованості професійної компетентності, а в КГ частка курсантів, які мають високий рівень, зросла на 9,61 %, середній – на 16,99 % (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України (до і після формуального етапу експерименту, %)

Критерії сформованості	Рівні	Контрольна група (n1=94)				Експериментальна група (n2=98)			
		до	після	зміна	к-сть к-тів	до	після	зміна	к-сть к-тів
Особистісний	Високий	10,60	18,08	+7,48	7	9,20	31,63	+22,43	22
	Середній	35,10	51,06	+15,96	15	37,80	59,18	+21,38	21
	Низький	54,30	30,85	-23,45	22	53,10	9,18	-43,92	43
Когнітивний	Високий	11,70	26,59	+14,89	14	9,20	37,75	+28,55	28
	Середній	36,20	58,51	+22,31	21	36,70	59,18	+22,48	22
	Низький	52,10	19,95	-32,15	30	54,10	3,06	-51,04	50
Діяльнісний	Високий	10,60	17,02	+6,42	6	10,20	35,72	+25,52	25
	Середній	38,30	50,0	+11,7	11	37,80	56,14	+18,34	18
	Низький	51,10	32,97	-18,4	17	52,00	7,14	-44,86	44
Професійна компетентність	Високий	10,60	20,21	+9,61	9	9,20	35,03	+25,83	25
	Середній	36,20	53,19	+16,99	16	37,80	58,17	+20,37	20
	Низький	53,20	26,59	-26,61	25	53,10	6,46	-46,64	46

Статистичну значущість виявлених у результаті аналізу змін у рівнях сформованості професійної компетентності курсантів ЕГ і КГ підтверджено відповідною математичною обробкою отриманих даних. Застосування критерію Пірсона ($\chi^2_{емп} = 16,4 \geq 5,991 = \chi^2_{кр}$) засвідчило, що результати сформованості професійної компетентності наприкінці формуального етапу експерименту в курсантів КГ та ЕГ є відмінними, тобто статистично значущими. Цим підтверджено доцільність упровадження запропонованих педагогічних умов та моделі формування професійної компетентності в майбутніх офіцерів ДПтС України у процесі фахової підготовки.

За результатами експериментальної роботи розроблено методичні рекомендації щодо формування професійної компетентності в майбутніх офіцерів ДПтС України, де відображено основні напрями діяльності науково-педагогічного складу. Рекомендовано: дотримуватися вимог компетентнісного, системного,

інтегративного, аксіологічного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів; використовувати технології навчання, які імітують реальні ситуації й моделюють конкретні способи дії для формування в майбутніх офіцерів ДПтС України управлінських та комунікативних навичок; застосовувати метод вирішення професійних завдань як системотвірний елемент у системі формування навичок управління колективом; використовувати потенціал гуманітарних дисциплін для формування в майбутніх офіцерів ДПтС України системного бачення категорій вини та покарання, розуміння вибору життєвої стратегії та вироблення загального алгоритму впливу на особистість та ін.

ВИСНОВКИ

У дослідженні представлено теоретико-методичне обґрунтування та результати експериментальної перевірки педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України в процесі фахової підготовки. Проведене дослідження дало підстави для формулювання таких **висновків**:

1. Професійна компетентність офіцера ДПтС України – це інтегративна особистісна властивість, що охоплює його цінності, прагнення та мотиви професійної діяльності, правові, управлінські, спеціальні, психолого-педагогічні й комунікативні знання, уміння й навички, професійно важливі якості та дозволяє ефективно організовувати діяльність установи виконання покарань і взаємодіяти з внутрішнім і зовнішнім середовищем. Зміст і специфіка професійної компетентності офіцерів установ виконання покарань обумовлені такими специфічними особливостями службової діяльності, як правоохоронний характер служби в ДПтС України; наявність особливих службових повноважень, прав та обов'язків застосовувати владу від імені закону; багатофункціональність і різноспрямованість видів діяльності в установах виконання покарань; екстремальність умов професійної діяльності та ін.

Структурно професійна компетентність офіцера ДПтС України охоплює ціннісно-особистісний, когнітивно-змістовий та діяльнісно-рефлексивний компоненти.

2. Сформованість професійної компетентності в майбутніх офіцерів ДПтС України оцінювалася за трьома критеріями: особистісним (розуміння суспільного значення та цінності професійної діяльності офіцера ДПтС України; інтерес до різних аспектів професійної діяльності та особливостей організації роботи установ виконання покарань; сформованість професійно необхідних якостей), когнітивним (знання загальних особливостей організації вирішення завдань професійної діяльності в установах виконання покарань, основних норм кримінально-виконавчого права; знання психологічної структури особистості засуджених, особливостей колективів засуджених та їх психологічних характеристик; швидкість і гнучкість мислення, здатність працювати з різноманітними джерелами) та діяльнісним (організаційні й управлінські вміння й навички; уміння встановлювати міжособистісні контакти; уміння здійснювати цілісний аналіз своєї діяльності; емоційна стійкість у ситуаціях конфлікту). Із

урахуванням характеру професійної діяльності офіцерів ДПтС України, результатів аналізу наукової літератури виокремлено три рівні сформованості їхньої професійної компетентності: високий, середній та низький.

Результати констатувального етапу педагогічного експерименту підтвердили потребу впровадження педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування професійної компетентності в майбутніх офіцерів ДПтС України.

3. Педагогічними умовами формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України визначено такі: урахування вимог компетентнісного підходу та особливостей управлінської службової діяльності офіцера ДПтС України при організації фахової підготовки; конструювання змісту фахової підготовки на основі системи професійних, правових і гуманістичних ціннісних пріоритетів; забезпечення розвитку комунікативних професійних умінь і навичок дій майбутніх офіцерів ДПтС України в повсякденних і конфліктних ситуаціях; активізація самостійної роботи курсантів під час планових занять та самостійної підготовки шляхом застосування навчально-методичного забезпечення дослідницького типу.

Аналіз отриманих результатів засвідчив, що кількісні та якісні зміни, які відбулися в курсантів експериментальної групи, за всіма критеріями та показниками показали позитивну динаміку. Після проведення формувального етапу в експериментальній групі частка курсантів, які мають високий та середній рівень сформованості професійної компетентності, зростає на 25,83 % і 20,37 %, а в контрольній – на 9,61 % і 16,99 % відповідно. Математична обробка результатів формувального етапу експерименту підтвердила дієвість обґрунтованих педагогічних умов.

4. Для формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України суттєве значення мало використання структурно-функціональної моделі, яка забезпечила ефективне формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України, підтвердивши, що процес характеризується цілісністю, системністю й технологічністю. Структурними блоками моделі є цільовий, індивідуально-професійний, змістово-організаційний та оцінно-результативний.

5. Основними методичними рекомендаціями щодо формування в майбутніх офіцерів ДПтС України професійної компетентності є: використання компетентнісного, системного, інтегративного, аксіологічного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів; організація професійної підготовки майбутніх офіцерів ДПтС України з урахуванням вимог компетентнісного підходу та особливостей їхньої управлінської службової діяльності; використання технологій навчання, які імітують реальні ситуації й моделюють конкретні способи дії для формування в майбутніх офіцерів ДПтС України управлінських та комунікативних навичок та ін.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України. Перспективними напрямками подальшого дослідження є з'ясування потенціалу гуманітарних дисциплін щодо формування світоглядної та ціннісної основи професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України; порівняльний аналіз систем

підготовки фахівців пенітенціарних установ в країнах Європи і США; визначення основних напрямків і змісту розвитку професійної компетентності офіцерів ДПтС України в системі підвищення кваліфікації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Дармограй П. Особливості професійної діяльності та особистісно-професійні вимоги до офіцерів Державної пенітенціарної служби України / Петро Дармограй // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. Сер. : педагогіка та психологія. – Чернівці : ЧНУ, 2015. – Вип. 758. – С. 18–29.

2. Дармограй П. В. Критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України [Електронний ресурс] / Петро Валерійович Дармограй // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. – 2015. – Вип. 4. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadped_2015_4_6.pdf

3. Дармограй П. В. Методичні рекомендації науково-педагогічному складу щодо формування у майбутніх офіцерів пенітенціарної служби професійної компетентності у процесі фахової підготовки / Петро Валерійович Дармограй, Олег Анатолійович Матеюк // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : педагогічні науки. – Хмельницький : вид-во НАДПСУ, 2015. – № 1. – С. 66–76.

4. Дармограй П. В. Педагогічні умови формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України у процесі фахової підготовки / П. В. Дармограй // Науковий огляд : міжнародний наук. журн. – К. : ТК Меганом, 2015. – № 8 (18). – С. 126–138.

5. Дармограй П. В. Сутність, особливості змісту та характеристика структурних компонентів професійної компетентності офіцерів Державної пенітенціарної служби України / П. В. Дармограй // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського : зб. наук. праць. Сер. : педагогіка і психологія. – Вінниця : ТОВ Нілан ЛТД, 2015. – Вип. 44 – С. 127–132.

6. Дармограй П. В. Організація педагогічного експерименту з формування у майбутніх офіцерів пенітенціарної служби професійної компетентності у процесі їх фахової підготовки / П. В. Дармограй // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Сер. : Педагогічні науки. – Херсон : ВД «Гельветика», 2016. – Вип. LXIX, т. 2. – С. 41–46.

7. Дармограй П. В. Результати експериментальної перевірки педагогічних умов формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби у процесі фахової підготовки / П. В. Дармограй // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського : зб. наук. праць. Сер. : педагогіка і психологія. – Вінниця : ТОВ Нілан ЛТД, 2016. – Вип. 46. – С. 72–76.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Дармограй П. В. До проблеми формування професійної компетентності майбутніх офіцерів державної пенітенціарної служби / П. В. Дармограй // Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України : тези VII всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 21 лист. 2014 р.). – Хмельницький : вид-во НАДПСУ, 2014. – С. 183.

9. Дармограй П. Основні напрями формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України у процесі фахової підготовки / Петро Дармограй // Професійне становлення особистості : психол.-пед. наук. журн. – Хмельницький : ХНУ, 2015. – № 4. – С. 248–253.

10. Дармограй П. В. Діагностичний інструментарій для визначення сформованості професійної компетентності у майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України / П. В. Дармограй // Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України : тези VIII всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 10 груд. 2015 р.). – Хмельницький : вид-во НАДПСУ, 2015. – С. 256–257.

11. Дармограй П. В. Експериментальна перевірка педагогічних умов формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби у процесі фахової підготовки / П. В. Дармограй // Пріоритетні наукові напрямки педагогіки і психології: від теорії до практики : зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 9–10 жовт. 2015 р.). – Харків, 2015. – С. 72–74.

12. Дармограй П. В. Історичний аспект формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України / П. В. Дармограй // Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти) : зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 25–26 верес. 2015 р.). – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2015. – С. 70–73.

13. Дармограй П. В. Особистісно-професійні вимоги до офіцерів Державної пенітенціарної служби України / П. В. Дармограй // Сучасна система освіти і виховання: досвід минулого – погляд у майбутнє : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 2–3 жовт. 2015 р.). – К. : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2015. – С. 50–53.

14. Дармограй П. В. Формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України як педагогічна проблема / П. В. Дармограй // Сучасний соціокультурний простір – 2015 : матеріали XII міжнар. наук. інтернет-конф. (Київ, 16–18 верес. 2015 р.). – К. : ТК Меганом, 2015. – С. 23–41.

15. Дармограй П. В. Структурні компоненти професійної компетентності офіцерів Державної пенітенціарної служби України / П. В. Дармограй // Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук : зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 5–6 лютого 2016 р.). – К. : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2016. – С. 67–69.

АНОТАЦІЇ

Дармограй П. В. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів Державної пенітенціарної служби України у процесі фахової підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2017.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України у процесі фахової підготовки. Розкрито сутність, особливості змісту і структуру професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України, уточнено критерії, визначено їхні показники та охарактеризовано рівні сформованості зазначеної властивості. Розроблено структурно-функціональну модель і обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України: урахування вимог компетентнісного підходу та особливостей управлінської службової діяльності офіцера ДПтС України при організації фахової підготовки; конструювання змісту фахової підготовки на основі системи професійних, правових і гуманістичних ціннісних пріоритетів; забезпечення розвитку комунікативних професійних умінь і навичок дій курсантів у повсякденних і конфліктних ситуаціях; активізація їхньої самостійної роботи під час планових занять та самостійної підготовки шляхом застосування навчально-методичного забезпечення дослідницького типу. За результатами дослідження розроблено методичні рекомендації науково-педагогічному складу щодо формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ДПтС України у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутні офіцери, Державна пенітенціарна служба України, професійна діяльність, педагогічні умови, курсанти, структурно-функціональна модель, фахова підготовка.

Дармограй П. В. Формирование профессиональной компетентности будущих офицеров Государственной пенитенциарной службы Украины в процессе профессиональной подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Хмельницкая гуманитарно-педагогическая академия МОН Украины, Хмельницкий, 2017.

Диссертация посвящена исследованию проблемы формирования профессиональной компетентности будущих офицеров ГПтС Украины в процессе профессиональной подготовки. Раскрыты сущность, особенности содержания и структура профессиональной компетентности будущих офицеров ГПтС Украины, уточнены критерии, определены их показатели и охарактеризованы уровни сформированности этой компетентности. Разработана структурно-функциональная модель и обоснованы педагогические условия формирования профессиональной компетентности будущих офицеров ГПтС Украины в процессе профессиональной подготовки: учет требований компетентностного подхода и

особенностей управленческой служебной деятельности офицера ГПтС Украины при организации профессиональной подготовки; конструирование содержания профессиональной подготовки на основе системы профессиональных, правовых и гуманистических ценностных приоритетов; обеспечение развития коммуникативных профессиональных умений и навыков действий курсантов в повседневных и конфликтных ситуациях; активизация их самостоятельной работы во время плановых занятий и самостоятельной подготовки путем применения учебно-методического обеспечения исследовательского типа. Действенность этих педагогических условий подтвердили результаты формирующего этапа эксперимента.

По результатам исследования разработаны методические рекомендации научно-педагогическому составу по формированию профессиональной компетентности будущих офицеров ГПтС Украины.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, будущие офицеры, Государственная пенитенциарная служба Украины, профессиональная деятельность, педагогические условия, курсанты, структурно-функциональная модель, профессиональная подготовка.

Darmohrai P. V. Formation of Professional Competence of the Future Officers of the State Penitentiary Service of Ukraine in the Process of Professional Training. – Manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Vocational Training. – Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2017.

The dissertation deals with the study of the problem of forming professional competence of the future officers of penitentiary service in the process of professional training. The investigation reveals the essence of professional competence of the future officers of penitentiary service as integrative property, which covers the value attitude, the desire and motives of professional activity, legal, managerial, special, psycho-pedagogical and communicative knowledge and skills, professionally important legal qualities and allows to effectively organize the activity of the penal institutions, and to interact with the internal and external environment.

Structurally professional competence of the officer of penitentiary service covers value-personal, cognitive-meaningful and activity-reflective components.

It is established that the formation of professional competence of the future officers of penitentiary service can be assessed according to three criteria: personal, cognitive and active.

Taking into account the nature of professional activity of the officers of penitentiary service and the data of the scientific literature three levels of development of their professional competence have been identified: high, medium and low.

Pedagogical conditions of formation of professional competence of the future officers of penitentiary service are the following: taking into consideration the requirements of the competence-based approach and the peculiarities of administrative

and service activity of the officer of penitentiary service in the organization of professional training; constructing the content of professional training on the basis of the system of professional, legal and humanistic value priorities; the development of professional communicative skills and experience of actions of the future officers of penitentiary service in everyday and conflict situations; activation of independent work of cadets during planned training and self-training by the use of training and methodological support of the research type.

For the formation of professional competence of the future officers of penitentiary service it is essential to use the structural-functional model that allows to consider the formation of professional competence of the future officers of penitentiary service as a process that is characterized by integrity, consistency and adaptability. Structural blocks of the model are: target block, individually-professional, informative-organizational and value-effective.

The effectiveness of the proposed pedagogical conditions was confirmed by the results of the formative stage of the experiment.

According to the results of the research the methodological recommendations to scientific-teaching staff as for the formation of professional competence of the future officers of penitentiary service in the process of professional training have been worked out.

Key words: professional competence, future officers of penitentiary service, professional activity, pedagogical conditions, cadets, model.

Підписано до друку 26.05.2017 р. Формат 60x84/16.
Друк офсетний. Кегль Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 261.

Видавець ПП Заколотний М. І.
м. Хмельницький, вул. Соборна, 55
тел.: (0382)777-717
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3770 від 28.01.2010 р.